

Prilog IV.

dr. sc. Stjepan Brebrić
direktor izdavačke kuće Kršćanska sadašnjost

Profesor Josip Baričević – čovjek za pamćenje

Poznanstvo i susreti s prof. Baričevićem

U razgovoru o mojem sudjelovanju na okruglome stolu u spomen na prof. Josipa Baričevića, o prvoj obljetnici njegove smrti, nespretno i brzo-pleto odgovorio sam na jedno pitanje prodekanice Katoličkoga bogoslovnog fakulteta prof. Ružice Razum kako fra Josipa nisam osobno dobro poznao, misleći na to da sam u Kršćansku sadašnjost – u kojoj je on bio jedno vrijeme zaposlen i u kojoj je ostavio dubok trag – došao puno kasnije, nakon što je on već otišao iz te ustanove. Činilo mi se da o njemu u toj prigodi stoga imam reći samo onoliko koliko se tiče njegova angažmana u Kršćanskoj sadašnjosti, odnosno njegove predanosti postkoncilskoj obnovi kateheze, koja je ovoj nakladničkoj kući bila jednom od prioritetnih zadaća, i to odmah nakon njezina utemeljenja 1968. godine.

Nakon razgovora savjest mi ipak nije dala mira, jer ispalo je kao da nisam poznao čovjeka, iako jesam, a koji to za mene vjerojatno ne bi rekao da su njemu postavili isto pitanje. Možda mi se u tom trenutku učinilo da je ispravnije misliti kako su ga drugi, jer su ga poznavali više i bolje, zapravo stvarno i poznavali, a ja više onako, usput. Ali svako poznavanje je neko poznavanje i koliko god se ono činilo subjektivnim, ne raspada, nego sabire i rasvjetljuje ono objektivno, čemu težimo kad o ljudima poput prof. Baričevića želimo zajedno misliti i govoriti kao o onima koji su obilježili naše vrijeme i naše živote. Ima upravo u razmišljanjima prof. Baričevića misao o tome da se samo na subjektivan način može zbilja pristupiti objektivnoj stvarnosti i da će ona drugima uglavnom biti prezentirana na takav način, ali da se najdublji sadržaji objektivne stvarnosti jedino tako i mogu dohvatiti i usvojiti na pojedinačnoj i zajedničkoj razini života. Konačno, ohrabrilo me je što je prof. Barić, ujedno i moderator okrugloga stola, dopustio da iznesem nekoliko svojih uspomena na prof. Baričevića pod tim subjektivnim vidom, evocirajući svoje poznanstvo s njim, koje, nakon što sam sam se prisjetio mnogih susreta, uopće nije ni usputno ni beznačajno. Dostojno sam mogao priznati kako je i on jedan od onih ljudi u mojem životu za kojega i subjektivno i objektivno mogu reći da je čovjek za pamćenje.

Profesora Baričevića upoznao sam, onako službeno, u jednoj svakodnevnoj radnoj situaciji u Kršćanskoj sadašnjosti. Ušetao je u ured i vidno uzrujan započeo neku raspravu s kolegicom koja jer radila u isto vrijeme kada je i profesor bio zaposlenik Kršćanske sadašnjosti. Shvatio sam da je taj razgovor uživo nastavak telefonskog razgovora toga jutra, kojim nisu bili postigli dogovor oko nekih stvari. Oboje su bili prilično uzrujani, razgovarajući povišenim tonovima. U nekom trenutku prof. Baričević kao da je iznenadno postao svjestan i moje prisutnosti, obrativši mi se posve smirenim i ljubaznim tonom, upoznajući se na brzinu sa mnom kao s „novim licem“ u njemu inače vrlo dobro poznatoj ustanovi. Zatim je ponovno nastavio žustru raspravu s kolegicom i najzad, nezadovoljan, napustio ured. Nakon par trenutaka, u kojima je u našem uredu vladao nelagodan muk, a iz dvorišta je dopirao „nervozni“ zvuk motora profesorova automobila, koji se pomicao naprijed-nazad, ali bez stvarnoga napretka, kolegica me zamolila da odem dolje i pomognem profesoru izvesti auto iz dvorišta, jer očito je zapeo. Inače, iz našega kaptolskog dvorišta, gdje se sada nalazi Nadbiskupijski pastoralni institut, prije obnove stvarno je bilo teško izvesti automobil u vrijeme kad se tamo na malom prostoru tiskalo dvadesetak automobila, a k tomu su stalno prolazila dostavna vozila. Rekavši mu zašto sam došao i tko me poslao, bio je zadovoljan i odmah mi je prepustio volan. Kad smo već bili na vanjskom parkiralištu, odakle je mogao nastaviti svoj put, zamolio me da malo pričuvam automobil jer se upravo sjetio još nečega važnoga što je trebao malo prije reći kolegici, a ujedno joj želi zahvaliti na ovoj lijepoj gesti pomoći s automobilom. To je potrajalo, ali vratio se nasmijan i smiren, a ista situacija bila je i s kolegicom, koja me kasnije izvijestila da su ipak postigli dogovor. To mi je ostalo u sjećanju kao jedan od prvih naših susreta u kojem se u najobičnijoj životnoj situaciji nazirao karakter prof. Baričevića, kao i njegova potpuna zaokupljenost poslovima kojima je bio predan sav i do te mjere da mu sporedne stvari, poput vožnje automobila, koliko god bi to inače bilo od koristi, nisu bile čak ni u drugom planu. Intenzitet zauzetosti oko onoga što mu je bilo u fokusu govora i trenutnog ponašanja bio je impresivan, kao i dijapazon raspoloženja, koji se manifestirao čas u srčanoj raspravi, čas u srdačnom komuniciranju s prisutnima.

On nije bio netko koga se susreće pomalo neprimjetno, usputno, kurtoazno, a pogotovo ne besadržajno, to jest nepamtljivo. Nije nametao svoja mišljenja i stavove, ali znao ih je izlagati na način da pobudi dojam i trajno ih utisne u sjećanje sugovornika. To sam s njim doživio više puta, uvijek pritom osjetivši njegovo poštovanje i nastojanje da mi, kao jedno

vrijeme mladoj i neiskusnoj osobi, pomogne u razumijevanju nekih stvari iz prošlosti djelovanja Kršćanske sadašnjosti, važnih za aktualna nastojanja, pogotovo što se tiče područja njegova posebnoga interesa, a to su kateheza i suvremena sredstva njezine uključenosti u život vjerske zajednice i odgojno-obrazovni sustav.

Iz početka nisam razumio neke njegove riječi i geste, možda i zato što sam se često zaustavljao na snažnome vanjskom dojmu, koji mi se ponekad činio nekako suviše naglašenim, intenzivnim, a smatrao sam da je za moje pretpostavljeno očekivano razumijevanje i uključivanje potrebna neka postupnost i smirenost. Kasnije sam nailazio na promišljanja prof. Josipa Turčinovića, s kojim je on inače usko surađivao, o tome, kako je ovo naše vrijeme „oročeno“, kako nemamo drugoga vremena da učinimo ono što se od nas traži i kako treba djelovati odmah i sada, pa makar to izgledalo i pomalo forsirano, improvizirano, ponekad kaotično. Tu crtu imao je i Vjekoslav Bajsić, uz svu svoju poslovičnu spokojnost, jer da nije, vjerojatno ne bi bilo ni Kršćanske sadašnjosti. Tomislav Janko Šagi-Bunić tomu je nadodao neku vrstu eshatološke obvezatnosti. Naziralo se to isto i kod prof. Baričevića, s određenom razlikom u poimanju količine raspoloživoga vremena.

Uz karakterna obilježja i to je moguća inspiracija za osobnu pojavu prof. Baričevića kao „ukroćenoga nemira“, jer mu je trajno bilo stalo do realizacije nekih ideja, koje je dorađivao i nosio u sebi, nemiran dok ih ne pretvori u neki suvisli oblik stvarnosti, ali svjestan da će od zamisli do ostvarenja redovito ipak biti dug i mukotrpan put, da tako zacijelo i treba biti te da mu na tom putu trebaju suradnici, ili takvi suputnici, koji će se za iste stvari barem zainteresirati i možda onda zajedno s njim razmišljati i raditi.

Ni tada, a ni sada nisam do kraja na čistu s tim koja je točno bila njegova namjera kad je jednoga dana bez puno riječi došao kod nas u ured i zamolio me da pođem s njim. Vozili smo se njegovim automobilom i cijelo vrijeme pričao je o projektima i planovima Katehetske radne grupe „Symbolon“, a meni je glavom prolazilo pitanje kako sam se uopće našao u toj situaciji i kamo to zapravo idemo. To mi je valjda zaboravio reći na početku ili sam prečuo. Zaustavili smo se na parkingu, negdje u Novom Zagrebu, a onda smo otišli u neki stan u stambenoj zgradi, u kojoj nas je dočekala glasovita profesorica Gabrijela Ana Šabić, s kojom me upoznao i ukratko mi ispričao što je ona sve radila u Pastoralno-katehetskoj službi Kršćanske sadašnjosti (PAKS) i što sada radi u radnoj grupi koja se zove „Symbolon“. Sve što je meni od toga razgovora ostalo u sjećanju bila

je profesorica Šabić, naslonjena na sudoper u maloj kuhinji, kako nam kuha kavu i kasnije vadi kolače iz hladnjaka, nas dvojica kako sjedimo za omanjim okruglim bijelim stolom, po stolicama hrpe razasutih knjiga i papira, i on, kako nadahnuto priča o nekim budućim projektima i onome na čemu trenutno rade i o tome da bismo se i mi kao Kršćanska sadašnjost trebali uključiti, ako želimo, bez prisile, s nadom da će takva suradnja sigurno uroditi dobrim i korisnim plodovima. Ostalo mi je to u jako lijepom sjećanju prije svega zato što ništa vezano uz neki posao nisam zapamtio niti sam bio od koristi tijekom toga razgovara, ali i zato što sam umjesto toga ipak doživio dvoje ljudi u njihovoj neposrednosti, srdačnoj ljudskosti i očitoj ponudi dubljega poznanstva, suradnje pa i prijateljstva.

O tome, koliko i kako dugo poznajem prof. Baričevića prvi put ozbiljnije, ili na jedan drukčiji način nego do tada, zamislio sam se nakon riječi biskupa Ivana Šaška u propovijedi kod sprovednih obreda: „Od paškoga Luna do ‹Turopoljskoga luga› – isto je otajstvo života.“ Naime, sve ono što sam kasnije, proučavajući povijest Kršćanske sadašnjosti, njezine pastoralno-katehetske službe i uloge koju je kod toga imao prof. Baričević, nastojao razumjeti kroz opisane događaje pomoglo mi je osvježiti pamćenje i oživjeti iskustvo odrastanja sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća.

To je vrijeme u kojem sam bio katehizant i vjeroučenik, a koje pamtim kao jednu od najljepših životnih dionica upravo zahvaljujući katehezi i vjeronauku. Volio sam i školu i župnu katehezu za vrijeme ljetnih praznika, koja je trajala bez prekida od prvoga do osmoga razreda osnovne škole. Svako ljeto u našoj župi Majke Božje Snježne u Dubrancu, koja je pripadala Odranskom dekanatu, na čijemu se prostoru nalazio i samostan franjevac trećoredaca, imali smo kombinirano katehezu i vjeronauk, nekada svi uzrasti osnovne škole zajedno, nekada odvojeno po katehetskim i vjeronaučnim skupinama. Ovaj odgoj i rast u vjeri započinjao bi u ranim popodnevним satima i završavao kasno na večer, a sastojao se od kateheze i vjeronauka najprije za sve, a zatim za pojedine grupe, od nogometa i drugih slobodnih aktivnosti do večernje mise i raznih pobožnosti. Od najranije dobi nekako sam se isticao u svemu tome, a započelo je nesretnim i nespretnim događajem. Jedan od najkvalificiranijih kateheta koje sam za cijeloga života upoznao, tadašnji moj župnik i kasnije krizmani kum, vlč. Juraj Gvozdanić, na jednom od mojih prvih takvih vjeronaučnih susreta, kojima sam nazočio kao šestogodišnjak, postavio je pitanje o tome tko je pravi otac Isusa Krista. Nitko nije odgovarao pa sam se odvažio, podigao ruku i na njegov znak ispalio kao iz topa: „To je

Sveti Josip!“ Mislio sam, mora biti neko „pitanje s kvakom“, to će valjda biti pravi odgovor. Od šoka župnik je knjige koje su mu bile u ruci srdito bacio na pod i glasnije nego ikada prije i ikada poslije povikao: „Ma ne, Bog Otac, a Josip mu je poočim!“ Osjećao sam se strašno, najradije bih bio iščeznuo kroz nogometnom loptom razbijen prozor kapelice u kojoj se zbio taj nemili događaj. U sebi sam pomislio da mi se upravo dogodila najgora stvar koja mi se mogla dogoditi – osramotio sam se pred svima, a niti sam trebao biti na vjeronauku niti sam trebao ići odgovarati na takvo pitanje. Došavši malo k sebi, zaokupila me ta riječ „poočim“ i mislio sam, u svom revoltu, kako nije „fer“ od župnika što je tako reagirao, jer ni nakon svih njegovih prethodnih i naknadnih objašnjenja, uopće nisam mogao razumjeti njezino značenje. Čak sam se zabrinuo, što li je onda moj tata, između te mogućnosti oca i poočima, jer i Bog je naš otac, zar ne? Naravno da je tada bilo iluzorno tražiti daljnje objašnjenje od župnika, tim više što su stariji vjeroučenici potvrdno klimali glavama i odavali dojam da razumiju o čemu on govori. Čim sam dobro naučio čitati i pisati, predao sam se misiji istražiti značenje riječi *poočim* i uopće toga neobičnog očinstva. Sretna okolnost bila je da smo kod nas doma imali rezervni ključ kapelice Presvetoga Srca Isusova u župnoj filijali u Dragonošću, a u njoj je bio stol s katoličkim knjigama i tiskovinama. Ubrzo su moje noći bile pune avantura, iskradanja iz kuće i skrivanja pod tim stolom u kapelici, s baterijskom svjetiljkom u ruci. Doduše, brzo sam zaboravio razlog istraživanja, ali nastavio sam čitati. Prvi posjeti zubaru značili su kompromis s roditeljima o nekoj novoj knjizi ili krunici s toga istoga stola, kao nadoknadi za hrabrost i pretrpljene boli. Najprije sam „riješio“ *Bibliju u stripu*, zatim *Ilustriranu Bibliju mladih*, a onda su na red došli i katekizmi, čiji je autor ili urednik bio prof. Baričević. Ti su priručnici za katehezu i vjeronauk bili cijeli jedan svemir koji je trebalo istražiti. Jedan od njih završio je u trećemu razredu osnovne škole, za vrijeme nastave, na školskom stolu. Sledio sam se kad mi je, za vrijeme pisanja školskog sastavka, sa strane nečujno prišao „drug“ učitelj i uzeo taj katekizam, za koji nisam ni opazio da mi se pomiješao među školske knjige, ponijevši ga sa sobom za svoj stol, gdje ga je s očitim zanimanjem prelistao. Zatim ga je isto tako, skoro neprimjetno, ubacio u moju školsku torbu na podu, a mene nježno potapšao po ramenu, šapnuvši mi na uho: „Nisam znao da imate tako dobre knjige.“ Kad se zatim ponašao kao da se ništa od toga nije dogodilo, preplavio me osjećaj radosti, ali i ponosa. Nikada se tijekom tih godina nisam sramio svoje vjere u javnosti, to jest, ni u školi ni kod zubara, jer ne sjećam se neke druge javnosti, nikada mi se nije činilo

da smo mi kršćani u manjini u onom društvu ili da nešto naše vjersko vrijedi manje od onoga što imaju država, društvo ili oni koji time vladaju. Zapravo, činilo mi se da je u Crkvi sve bolje nego u školi, od nastave do knjiga, da se ne spomenu još i ljudi. A upravo knjige su redovito stizale, nove, lijepe, mirisave, zanosne izgledom i sadržajem, riječju, fascinantne.

Danas, s odmakom vremena, maglovito se prisjećam da se tada među svećenicima i narodom razgovaralo o tim našim katekizmima, kao i o drugim vjerskim knjigama i tiskovinama, da je fra Josip vjerojatno dolazio na moju župu, u moju crkvu u Dubrancu i kapelicu u Dragonošcu, jer je njegov samostan bio u našem susjedstvu, i da sam se, vrlo izvjesno, koji put ispovjedio kod njega za vrijeme adventskih ili korizmenih pokorničkih liturgijskih slavlja. Kako sam, dakle, mogao i pomisliti da toga čovjeka nisam poznao, ako je zapravo vrlo vjerojatno da ga poznajem skoro cijeli svoj život, makar i neizravno, kroz ljude i stvari, koji su ipak u mnogočemu odredili sav moj kasniji život i sazrijevanje, osobito moj rast u kršćanskoj vjeri? Zacijelo, ni anđele ni ljude koje nam Bog stavlja uz naše životne puteve ne prepoznamo uvijek kao takve, ali postoji vrijeme i način za to.

Prof. Baričević kao autor i urednik nekoliko priručnika za nastavu vjeronauka djeci osnovnoškolske dobi

Josip Baričević urednik je nekoliko priručnika za vjeronauk djece osnovnoškolske dobi: *Pozvani na gozbu*, *Pođimo zajedno*, *Put u slobodu*, *Snažom Duha*. Kakav su prihvati imali ti priručnici u našoj Crkvi? Do kada su se intenzivno koristili? Mislim da su ti priručnici od takva značenja za našu katehezu i vjeronauk da bismo, kada ne bi bilo ničega drugoga kao plodova rada prof. Baričevića na tome polju, o tom zasigurno mogli govoriti kao o njegovim životnim ostvarenjima. Jednom će svakako biti od koristi istražiti upravo povijest nastanka, sadržaj i metodu, didaktička obilježja, recepciju i značenje tih priručnika u novijoj povijesti naše kateheze i vjeronauka, zapravo pastoralno-katehetskoga djelovanja Crkve u tim vremenima općenito, jer prema onome što sam imao prilike slušati i istraživati na temelju objavljenih radova, a još više kroz puno opsežniju tzv. arhivsku građu, o tome bi se mogla ispisati cijela jedna mala, ali bre-menita povijest obnove hrvatske katoličke postkoncilske kateheze.

Nema nikakve sumnje da su upravo ti priručnici najprije svojevrsni plodovi jedne vrlo široke i temeljite teološko-pastoralno-katehetske obnove u našoj Crkvi nakon Drugoga vatikanskog koncila, da oni na sažet

način reprezentiraju o kakvim je razmjerima zahvata u obnovu evangelizacijske teorije i prakse riječ te koliko su te stvari kod nas bile uspješne u usporedbi s drugim kulturama i crkvenim sredinama po svijetu u istom razdoblju. Ono što je posebno impresivno kod toga jest, nadalje, u kojoj mjeri se može upravo kroz te priručnike iščitavati podjednako prisutna teološka, odnosno znanstveno-teorijska, kao i pastoralna, odnosno praktična katehetska i vjeronaučna aktualizacija evangelizacije, koja posvema odgovara vremenu i prilikama.

Tko god bi danas, bez ikakva znanja o povijesti tih priručnika, znanstveno ili kritički proučio njihov sadržaj i metodu, koncepciju i vizualni izgled, bez daljnjega bi imao dobar uvid u jedno vrijeme i ozbiljnost s kojom se u tome vremenu shvaćala kateheza kao sastavni i ujedno ključni dio ukupnoga evangelizacijskog poslanja Crkve, s očitim naglaskom na tome da je riječ o zadaći u koju su uključene sve institucionalne razine i sve skupine vjernika koji žive i djeluju u Crkvi i u društvu. Ti su priručnici odraz vremena u kojem se nije samo tražilo prirodno mjesto kateheze i vjeronauka u evangelizaciji nego se probijala misao o katehezi i vjeronauku kao toliko presudnoj njezinoj sastavnici da se ni jedan pokušaj obnove te temeljne zadaće Crkve u vremenu nakon Koncila uskoro više nije mogao ni pomišljati bez posebne brige posvećene upravo pastoralno-katehetskom razvoju i nastojanjima. Štoviše, i kod nas, makar u nepovoljnim društveno-političkim prilikama za vrijeme bivše države, naglasak na posuvremenjenju i aktualizaciji katehetsko-vjeronaučnoga djelovanja Crkve stubokom je mijenjao tada nepovoljnu situaciju položaja vjerskog odgoja i obrazovanja u cjelokupnom ili općenitom odgojno-obrazovnom sustavu, što je eklatantno upravo u onim naglascima koje i ti priručnici stavljaju na komplementarnost religioznoga sadržaja u odnosu na ostala znanja i metode odgoja.

Smatram kako nije pretjerano reći da su ti priručnici po mnogočemu nadilazili svoje vrijeme i kao takvi bili od velike pomoći za ponovno uvođenje vjeronauka u opći odgojno-obrazovni sustav nakon demokratskih promjena. Naravno da je takva anticipacija budućnosti u vremenu koje je obilježeno represijama ondašnjega režima, te shodno tomu nužnim prilagodbama i improvizacijama na planu provedbe evangelizacijskoga poslanja kršćanske zajednice, mogla i u samoj unutarcrkvenoj pastoralno-katehetskoj praksi pobuđivati određena razilaženja u pojedinim gledanjima na pravac i intenzitet katehetske obnove kod nas, što je dijelom vidljivo i kroz različite reakcije različitih predznaka na pojavu priručnika. No, u konačnici oni su prevladali i kroz desetljeća bili pouzdanim sred-

stvima za navještaj evanđelja Isusa Krista, za rast i sazrijevanje u vjeri djece osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga uzrasta, a nisu bili bez značenja ni za vjerski odgoj odraslih ni za pozitivno ili komplementarno sučeljenje kršćanske vizije stvarnosti s onom koja je općenita, pogotovo pak ne u pogledu one koja se nametala ne samo ranije nego i danas, i ne samo kroz sustav nego često i kroz raznorazne ideološke svjetonazore, koji se uvijek trude nametnuti, ili barem uklopiti u taj sustav, prikazujući se pritom kao prirodna sastavnica njegove cjeline, bez obzira na izostanak kulturološke, antropološke i svake druge bitne poveznice. Danas, nažalost, nerijetko i bez takve poveznice koja bi se jednostavno mogla označiti razumnom.

Spomenuti priručnici dio su velikog plana, zamišljenog i započetog u Kršćanskoj sadašnjosti, koja je već u školskoj godini 1972./1973. započela s pokretanjem svoje Pastoralno-katehetske službe (PAKS). Od 1971. godine postojao je Katehetski izdavački centar (KIC) pri tadašnjem Vijeću za katehizaciju Biskupske konferencije Jugoslavije, na čijemu se čelu nalazio nadbiskup Franić. Taj je izdavački centar odmah u začetima postkoncilske katehetske obnove prionuo pripremi i objavljivanju katehetskih priručnika za djecu osnovnoškolskoga uzrasta u skladu sa zahtjevima Drugoga vatikanskog koncila. Prvi upravitelj Instituta bio je fra Zorislav Lajoš, koji je sve do svoje tragične smrti 1972. godine, usko surađivao s vodstvom *Centra za koncilska istraživanja, dokumentaciju i informacije* Kršćanska sadašnjost. Njega je zamijenio vlč. Josip Ladika, a u novo članstvo primljen je i fra Miroslav Hlevnjak – njih dvojica od početka surađuju i s Kršćanskom sadašnjošću. Sve te veze i zajednička nastojanja dovode najprije do potpisivanja ugovora između Katehetskoga izdavačkoga centra i Kršćanske sadašnjosti o nastavku suradnje na pripremi novih katekizama, jer u Kršćanskoj sadašnjosti ne samo da od njezina osnutka ozbiljno shvaćaju potrebu žurnije i efikasnije katehetske obnove od one do tada, nego nalaze puteve i načine kako je doista učiniti mogućom i djelotvornom. Svakako, kateheza je bila jedan od prioriteta u djelovanju Kršćanske sadašnjosti od samih početaka jer se katehetska obnova smatrala komplementarnom liturgijskoj i biblijskoj obnovi. Najprije se, dakle, ostvaruje rečena suradnja s KIC-om, čiji katekizam za prvi i drugi razred osnovne škole *U Tvojoj radosti, Gospodine* Kršćanska sadašnjost sporazumno preuzima za daljnje izdavanje, pripremajući već za školsku godinu 1972./1973. i šest novih priručnika, čime je već u tom trenutku pokriven sav osnovnoškolski uzrast. Ti su se priručnici uglavnom pripremali na način da su se prevodili i našim prilikama djelomično prilagođavali austrijski vjeronaučni udžbenici, a u tom radu sudjelovala

su poznata imena naše Crkve: Vjekoslav Bajsić, Josip Baričević, Bonaventura Duda, Živko Kustić, Josip Ladika, Petar Šušnjara, Josip Turčinović, Roman Turčinović i drugi.

Bilo je početnih otpora, a prigovori su bili kompleksnije naravi od toga da je samo riječ o stranim, tuđim, „uvezenim“ katekizmima, iako su se uglavnom, onako javno, svodili na to. U pitanju je bilo puno toga, od različitoga shvaćanja katehetske obnove, kao i koncilske reforme općenito, do bojazni nekih izdavača starijih katekizama da će time ostati ili bez posla ili bez čitatelja (kupaca) – nešto što i inače prati razvoj Kršćanske sadašnjosti kroz svu njezinu povijest. Ti početni otpori mogu se pratiti kroz diskusije na katehetskim ljetnim školama i na raznim okruglim stolovima tako da se ni krajem sedamdesetih godina Katehetsko vijeće Biskupske konferencije Jugoslavije nije još postavljalo isključivo ni decidirano po tom pitanju, uglavnom nastavljajući poticati izdavanje takvih katekizama koji će u isto vrijeme odražavati „i staro i novo“. U Kršćanskoj sadašnjosti zalagali su se za šire, brže i temeljitije promjene s tim u vezi, čemu opis daje i jedan od njezinih suosnivača, prof. Josip Turčinović, koji će o tzv. „austrijskim“ katekizmima primijetiti sljedeće: „Nakon njih se uzgibao sav onaj živi val katehetske obnove kod nas, za koju vjerujemo da je jedna od življih činjenica u ovoj Crkvi.“ Kršćanska sadašnjost snažno potiče i podupire taj razvojni val idejom o vlastitoj pastoralno-katehetskoj redakciji, zapravo „službi“, što je značilo već od samoga početka, a još više kasnije, riječima prof. Baričevića, osnivanje tzv. radne skupine koja se imala posvetiti isključivo katehetskoj obnovi. Ideja je zasigurno Turčinovićeva, a rodila se vjerojatno u listopadu 1973. godine, kada su on i prof. Baričević prisustvovali jednom festivalu filmova u Münchenu, nakon netom održanoga frankfurtskoga sajma knjiga. Već sljedeće godine PAKS je formalno osnovan, njegov je voditelj bio prof. Baričević, a uz fra Miroslava Hlevnjaka uskoro su se ovoj ekipi pridružili i franjevac trećoredac Vlatko Badurina, Ana Gabrijela Šabić te dvije zaposlenice Centra KS-a. Sjedište je bilo u samostanu franjevac trećoredaca u Odri, s čijim je provincijalom Kršćanska sadašnjost u tu svrhu sklopila poslovni ugovor. Ta je redakcija Kršćanske sadašnjosti prije svega željela otkloniti prigovore za tzv. uvozne katekizme, i to na posve konkretan način – izradom izvornih hrvatskih katekizama. I ta je zadaća u prvom redu povjerena prof. Baričeviću, za kojega se u tom trenutku smatralo da je jedini naš kompetentni kateheta koji za takav projekt ima potrebno obrazovanje i vještine. Ostali naši, uskoro također vrsni kateheta, početkom sedamdesetih godina tek su bili otposlani na studije katehetike u inozemstvo, tako da je

u trenutku kad započinje izrada novih hrvatskih katehetskih priručnika kod nas bilo premalo takvih stručnjaka. To jasno govori o ulozi koju je pritom imao prof. Baričević, jer se od njega očekivala vrlo žurna i vrlo ambiciozna autorsko-urednička „produkcija“. I doista, ubrzo su objavljene prvi takvi priručnici: *Pozvani na gozbu* (1976.) i *Snagom Duha* (1977.), s tim da u međuvremenu nastaju još mnogi katehetski i vjeronaučni materijali kao plod rada te redakcije, koji su uglavnom prijevodna literatura za katehete i katehizante, kako s njemačkoga, austrijskoga, tako i francuskoga govornog područja, a pokreće se i proizvodnja popratnih sadržaja, poput audiovizualnih sredstava potrebnih za praktični rad u katehezi i vjeronauku. Do sredine osamdesetih godina objavljena su i druga dva izvorno hrvatska priručnika: *Podimo zajedno* (1982.) i *Put u slobodu* (1984.). Neki od tih priručnika bili su u upotrebi kako u katehetskome tako i u vjeronaučnome radu. Posebno su važnu ulogu odigrali pri ponovnom uvođenju vjeronauka u školski sustav Republike Hrvatske, posluživši kao udžbenici za vjeronauk kao izborni školski predmet sve do 2005. godine, kad je objavljen i posljednji od novih udžbenika za katolički vjeronauk u izdanju Hrvatske biskupske konferencije.

Sva ta četiri priručnika dio su velikog plana o djelatnosti PAKS-a, zamišljenoj i realiziranoj velikim zalaganjem prof. Baričevića, kao voditelja redakcije, urednika, priređivača i autora, zajedno s drugim suradnicima, a pod budnim okom i uz svestranu pomoć tadašnjega vodstva Kršćanske sadašnjosti i pojedinih zaposlenika u drugim njezinim redakcijama, odnosno službama. Taj plan nastavio se realizirati i onda kad je početkom osamdesetih godina došlo do određenog osamostaljenja dijela redakcije, to jest, kad je prof. Baričević s najbližim suradnicima pokrenuo Katehetsku radnu grupu „Symbolon“, neovisnu o Kršćanskoj sadašnjosti. Međutim, veza suradnje nikada nije stvarno prekinuta, jer je za prvo vrijeme tzv. *patronatorom* PAKSA-a imenovan prof. Aldo Starić, kasnije glavni urednik Kršćanske sadašnjosti, koji je koordinirao zajednički rad s prof. Baričevićem i nakon osnivanja „Symbolona“, a ni on se sa svoje strane nikada nije odrekao te suradnje, sve do posljednjih postignuća s tim u vezi. Ispravno je, dakle, reći da se „Symbolon“ razvio iz PAKS-a i nastavio raditi „na tragu“ PAKS-a, koji time ne prestaje djelovati, kao što je svojevrmeno o tome govorio i pisao sam prof. Baričević. Ako bi se ipak htjele vidjeti neke razlike u stilovima tih dviju redakcija, barem što se izrade vjeronaučnih priručnika i drugih katehetskih i vjeronaučnih materijala tiče, onda bi možda bilo moguće zapaziti određenu različitost načelnih pristupa dvojice „pionira“ naše postkoncilske katehetske obnove – Josipa Turčinovića

i Josipa Baričevića. Iz onoga što je poznato, čini se da je prof. Baričević držao više do usporednog razvoja znanstveno-teorijskoga i praktičnoga rada na obnovi kateheze, s nešto većim naglaskom na prvome i stalnim zahtjevom za verifikacijom u praksi te tome odgovarajućim izmjenama sadržajne i metodološke naravi, dočim je prof. Turčinović uporno poticao i požurivao praktična ostvarenja, zacijelo poučen iskustvom kako je i pravi procvat liturgijske i biblijske obnove također bio moguć istom onda kad je načinjen suvremeni prijevod Biblije i kad su objavljene nove liturgijski knjige – misal, lekcionari, obrednici. Bilo kako bilo, ti su priručnici, koji su kombinirali odgoj i pouku kako na području više katehetskoga, tako i na području više vjeronaučnoga rada, jedno od najvećih ostvarenja u hrvatskoj postkoncilskoj katehetskoj obnovi, a možda je potrebno istaknuti i to da ipak nisu uzrokovali naprasni prekid s tradicionalnom katehezom, koja se kroz dugo vremena nakon Koncila zadržavala i odražavala u našim starijim i dijelom aktualiziranim katekizmima ranije generacije kateheta. Zacijelo je sljedeća smjernica iz dokumenta naših biskupa *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri* (1983.), u čiju je izradu prof. Baričević također uključen kao stručnjak, dobar pokazatelj toga za čime se težilo i što je, bez sumnje, osobnim doprinosom prof. Baričevića, usvojeno i primijenjeno u izradi prvih postkoncilskih hrvatskih katekizama: „Treba se, s jedne strane, čuvati rutinskog, nekreativnog i tjeskobnog konzervativizma (ponavljanja starog) i, s druge strane, nepromišljenih improvizacija i avanturizma u religiozno-odgojnom i katehetskom radu. I jedno i drugo bio bi znak nedovoljne vjernosti Evanđelju“ (br. 34). Najviše pak u prilog kvalitete i uspješnosti tih priručnika govori njihova recepcija koja, unatoč početnim prigovorima, ni u jednome trenutku nije bila upitna. Oni su doskora postali glavni pa i jedini priručnici za katehezu i vjeronauk, a ni danas, nakon toliko vremena, unatoč razumljivim nedostacima, nije u potpunosti prestao interes za njih, sa sviješću da još uvijek mogu pomoći u katehetskom i vjeronaučnom radu, dakako, kao neslužbena, neredovita i dopunska pomagala, kao uostalom i sva druga takva, koja su na raspolaganju.

Temeljna izdavačka ostavština profesora Baričevića

Pod tim vidom svakako u prvi plan dolaze spomenuti izvorni hrvatski katekizmi, koji su zapravo, neki više, neki manje, istodobno bili prikladni za katehezu i školski vjeronauk djece osnovnoškolskoga uzrasta. Osim toga su neki od njih, prema samoj ekspertizi i preporuci prof. Baričevića,

imali svoje mjesto i u katehezi odraslih, a napose u smještanju vjerskog odgoja i obrazovanja u općeljudski odgoj i obrazovanje, to jest po pitanju inkulturacije evanđelja i susreta vjere i kulture, a dakako, i u komplementarnosti religijske i opće nastave.

Profesor Adalbert Rebić u jednoj svojoj recenziji, sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća, o tim je priručnicima napisao: „Oni su po mnogočemu pionirski zahvat u našu suvremenu crkvenu katehizaciju i u isti tren najviši teološki domet na području katehetskih priručnika objavljenih u nas posljednjih godina.“ Nazvao ih je tada „klasičnim katehetskim priručnicima“, posebno pohvalivši „cikličko-progresivno oblikovanje katehetskih programa u njima“, misleći na to da se kroz njih sadržaji izlažu na takav način da se u svakom godištu dostatno posreduje ono bitno za kršćansku vjeru i odgoj, ali se, u cjelini sadržaja svih priručnika, spoznajni i drugi odgojno-obrazovni procesi razvijaju i proširuju prema stupnju napretka na strani recipijenata. Tomu valja pridodati i mišljenje njihova autora i urednika prof. Baričevića, kojemu je pri njihovoj izradi bilo ponajviše stalo do toga da se u njihovu sadržaju i metodi manifestira kako je kateheza doista „permanentni proces cijele zajednice“ i kako je potrebno što više prevladati nerijetko prisutan „kampanjski“ i „jezgraški“ pristup katehetskoj pouci, trudeći se oko „sustavnoga multimetodičkoga i multimedijškoga pristupa“ za sve dobi školske djece. Uopće, kad se ti priručnici kritički promotre, čak i u današnje vrijeme, može se steći dojam o njihovoj zavidnoj razini, kako u pogledu sadržaja i metode, tako i s obzirom na didaktičke pa i znanstvene kriterije, a još uvijek im ni vizualna strana nije posve zastarjela. Sve to navodi na pomisao da bi ti priručnici – zajedno s ostalima koje je prof. Baričević prevodio, priređivao, uređivao ili bio njihov autor, odnosno koautor – i dandanas mogli poslužiti kao ogledni primjer katehetske i vjeronaučne pouke, koja podjednako računa s općim zahtjevima suvremenosti, reprezentirajući skladno ravnovjesje znanstveno-teorijskih i praktičnih komponentni cjelovitoga i složenoga religiozno-odgojnoga procesa.

Dakako da se time ne iscrpljuje autorska ili urednička ostavština prof. Baričevića, pogotovo ne ona znanstvena. Dovoljno je s tim u vezi podsjetiti na brojne naslove u biblioteci Kršćanske sadašnjosti (PAKS-a) „Katehetski priručnici“, iz čega jasno proizlazi da se u vrijeme njegova angažmana na tom polju nije dostatna pažnja posvećivala samo priručnicima namijenjenim samim katehizantima ili vjeroučenicima nego se već tada pripremala i objavljivala raznovrsna literatura također i za katehete i vjeroučitelje, odnosno za roditelje u vjeri poučavane i odgajane djece.

O audiovizualnoj katehetskoj i vjeronaučnoj produkciji i sam je prof. Baričević više puta izvještavao u svojim znanstvenim radovima, a obuhvaćala je filmove, dijapozitive, foto-govor, simboličke razglednice, karte, društvene igre i još mnogo toga, što je sve u ono doba značilo takav iskorak na području katehetske i vjeronaučne prakse da bi se možda moglo govoriti o „zlatnome dobu“ naše katehetsko-pastoralne produkcije, a ispravnim se čini reći i katehetsko-pastoralne prakse općenito.

Već sedamdesetih godina prof. Baričević u okviru djelatnosti PAKS-a pokreće drugi tada specijalizirani, ne konkurentni, nego komplementarni ili suplementarni teološko-pastoralni časopis o katehezi *Religiozni odgoj i kateheza* (ROK), iako su mogućnosti odredile izlaženje svega nekoliko brojeva u formatu biltena periodičke publikacije Kršćanske sadašnjosti *Služba riječi – grada za obnovljenu liturgiju*.

Svakako, sve ovo moguće je zahvaliti najprije entuzijazmu s kojim se općenito pristupilo katehetskoj obnovi na našim prostorima nakon Drugoga vatikanskog koncila, nešto se može povezati s činjenicom da su u to doba najprije knjiga, a zatim i audiovizualni izričaj, bili na svome vrhuncu u pogledu medijske prikladnosti. Pobuđeni interes za sve to očitim je pokazateljem uspješnosti pastoralno-katehetskoga rada općenito. To znači da je prof. Baričević zaslužan za jedno duže vremensko razdoblje u kojem je Crkva imala primjeren odgovor na mnoga pitanja i adekvatnu ponudu za mnoga traženja.

Na kraju, ne treba zaboraviti ni znanstveno-istraživačke projekte koje je pokrenuo prof. Baričević, osobno u suradnji s drugima, a koji se, kako se čini, velikim dijelom još uvijek nalaze u arhivu PAKS-a, odnosno „Symbolona“, na poznatoj adresi u samostanu franjevac trećoredaca, u zagrebačkoj Odri. Znanstveni i drugi projekti, knjige u pripremi – od kojih bi neke mogle biti i u završnim fazama – katehetski, vjeronaučni i religiozno-odgojni materijali, književno-umjetnički prilozi, cjelokupan arhiv i bogata teološko-pastoralno-katehetska biblioteka – sve je to na neki način ostavština i prof. Baričevića, koju je sabirao i stvarao, a koja sada čeka vrijedne i kompetentne istraživače kako bi je utvrdili, valorizirali, uz neke dopune aktualizirali, a nema nikakve sumnje radi općega dobra možda i korisno upotrijebili za nove izdavačke pothvate kakvih, čini se, u ovome našem vremenu ipak pomalo nedostaje.